

Сманбаев Өрнөкбек Амановичтин “Окуучуларга айыл чарба кесиптерине багыт берүүнүн теориясы жана методикасы” (айыл мектебинин мисалында) аттуу педагогика илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн 13.00.01-жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган диссертациялык жумушуна расмий оппоненттин

ПИКИРИ

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу

Ө.А.Сманбаевтин диссертациялык жумушу актуалдуу проблемага арналган. Диссертациялык иште өлкөнүн эмгек рыногунун муктаждыктарын эске алуу менен айыл мектептеринде окуган окуучуларга кесиптик билим берүүнүн илимий-методологиялык негиздерин жаңы социалдык-экономикалык шартта талдоого алган. Республикабыздын жалпы мектеп бүтүрүүчүлөрүнүн 60-70% айыл мектебинин бүткөндөр түзөт. Өлкөбүздүн айыл чарбасына квалификациялуу даярдыгы бар кесип ээлери керек болууда. Себеби, базар экономикасына өтүү менен колхоз-совхоздордун жоюлушу жумушсуздукту пайда кылып, өзгөчө айыл жаштарынын шаарларга, алыскы жана жакынкы өлкөлөргө болгон миграциясын күчөттү. Айыл чарбасында эмгекти уюштуруунун жаңы формалары (дыйкан фермердик чарбалар, кооперативдер, акционердик коомдор, агроөнөрдүк комплекстер) пайда болду. Кыргызстанды 2040-жылга чейин өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттарында белгиленген милдеттерди аткаруу үчүн айыл чарбасында инновациялык технологияларды колдонууну талап кылууда. Аталган жагдайлар өлкөбүздүн айыл чарбасына квалификациялуу даярдыгы бар кесип ээлерин даярдоону күн тартибине коюуда.

Өлкөбүздүн агрардык саясатын турмушка ашырууда, социалдык-экономикалык маселелерди чечүүдө айыл мектеби чоң салым кошо алат. Анткени, мектеп бүтүрүүчүсү айыл чарба эмгекчилеринин катарын толуктоодогу негизги резерв болуп эсептелет. Окуучулардын жеке кызыгуусун жана ар бир аймактын кадрларга керектөөлөрүн эске алып, аларды кесип тандап алууга даярдоодо айыл мектебинин ролун көтөрүү зарыл. Базар экономикасынын шарттарында окуучуларды айыл чарбасындагы кесипти тандап алууга даярдоонун аткарылышы, проблеманын методологиялык, теориялык, методикалык маселелерин туура тандап алуудан көз каранды.

Кыргызстандын айыл чарбасы үчүн жогорку квалификациялуу кесип ээлерин даярдоо максатында өсүп келе жаткан муунду аталган тармакта иштөөгө багыттоо проблемасынын коомдогу мааниси жана анын теорияда жана практикада жеткиликтүү иштелип чыкпагандыгы диссертациялык иштин актуалдуулугун негиздеп турат.

2. Диссертацияда берилген илимий жоболордун, жыйынтыктардын жана сунуштардын негизделген даражасы.

Диссертацияда илимий-тарыхыйлуулук принцибинин негизинде Кыргыз Республикасында окуучуларга кесиптик багыт берүү проблемасын орчундуу тенденциялары, өзгөчөлүктөрү, этаптары жана анын тарыхый-педагогикалык, социалдык-экономикалык белгилери талдоого алынган.

Азыркы кездеги билим берүү тармагынын мамлекеттик нормативдик документтерине, педагогикалык-психологиялык илимий булактарга жана айыл мектептериндеги топтолгон тажрыйбаларды талдоонун негизинде Кыргыз Республикасында окуучуларды айыл чарба кесиптерине багыт берүү проблемасынын теориядагы жана практикадагы абалы аныкталган.

Базар экономикасынын шарттарына ылайык эмгекти уюштуруунун жаңы шарттарында айыл чарбасындагы кесип ээлерине коюлган талаптар аныкталып, окуучуларга айыл чарба кесиптерине багыт берүүнүн негизги багыттары, принциптери, педагогикалык шарттары ж.б. аныкталган. Ал окуучулардын айыл чарбасындагы кесиптерге болгон кызыгуусун жана аны тандоодогу мотивдерин, кесипти тандоодогу даярдыгын калыптандырууну көздөйт.

Жаңы экономикалык шарттарда эмгекти уюштуруунун формалары, регионалдык өзгөчөлүктөр эске алынып, укуктук-нормативдик жактан негизделген. Окуучуларга кесиптик багыт берүүдөгү айыл мектебинин функциясы, мазмуну жана келечектеги милдеттери такталган.

Окуучуларды айыл чарбасындагы кесиптерге даярдоонун педагогикалык шарттары, негиздери, модели жана мектеп окуучуларынын кесипке болгон даярдагынын компоненттери, критерийлери иштелип чыккан. Кесипке багыт берүүнүн натыйжалуулугу педагогикалык эксперимент аркылуу текшерилип, аныктоочу жана калыптандыруучу эксперименттердин жыйынтыктары алынган. Изилдөөнүн жыйынтыктары илимий конференцияларда, семинарларда талкууланып анын материалдагы тиешелүү басылмаларда жарыяланып турган.

3. Диссертациянын илимий жана практикалык маанилүүлүгү.

1. Илимий-тарыхыйлуулук принцибинин негизинде Кыргыз Республикасында окуучуларга кесиптик багыт берүүнүн проблемасынын

өнүгүү этаптары жана анын тарыхый-педагогикалык, социалдык-экономикалык өбөлгөлөрү жана өлкөбүздөгү айыл мектебинин бүтүрүүчүлөрүнө айыл жергесинде керек болгон кесиптерди тандоого багыт берүү маселесинин педагогикалык теориядагы жана практикадагы абалы талдоого алынган.

2. Айыл мектебинин окуучуларына айыл чарба кесиптерине багыт берүүнү өркүндөтүүгө багытталган методологиялык негиздери жана анын концептуалдык багыттары, принциптери жана практикалык натыйжалуулугунун критерийлери сунушталган.

“Айыл мектеби” деген түшүнүк жана анын базар экономикасынын шартындагы аткарган функциясы такталган.

3. Окуучуларга айыл чарба кесиптерине багыт берүүнү камсыз кылган төмөндөгү “педагогикалык шарттар” такталган:

окуучулардын кесиптик кызыгуусун калыптандыруу;

мектеп мугалимдеринин кесиптик багыт берүү ишине теориялык, практикалык жана психологиялык жактан жардам берүү;

ата-энелердин өздөрүнүн балдарына кесиптик багыт берүү маселесин боюнча түшүнүктөрүн кеңейтүү;

кесипке тандоого карата- социалдык шериктештикти өнүктүрүү;

окуу-тарбия процессинде айыл чарба кесипине багыт берүүдө практикалык суроолорду, материалдарды, лабораториялык, практикалык сабактарды пайдалануу;

кесиптик багыт берүү ишинде инновациялык формаларды, методдорду, маалыматтык технологияларды колдонуу;

кесипке багыт берүү ишинин этнопедагогикалык багыттуулугун өркүндөтүү;

4. Изденүүчү тарабынан окуучуларга кесиптик багыт берүү ишин жүргүзүү боюнча практикалык сунуштар иштелип чыккан. Ал окуу-тарбия процессине киргизилген. Аткарылган изилдөөнүн теориялык жыйынтыктарын илимий негизделген натыйжаларын жана сунуштарын кесипке багыт берүүгө багытталган концепцияны даярдоодо, окуу китептердин жана колдонмолордун авторлору, мектеп мугалимдери, жогорку окуу жайдын окутуучулары, мугалимдердин билимин жогорулатуучу курстардын угуучулары, педагогикалык окуу жайдын студенттери тарабынан колдонууга болот. Иштелип чыккан “Окуучуларга кесиптик багыт берүүнүн негиздери”

аттуу атайын курсту ЖОЖдордо пайдаланууга болот. Мугалимдердин күндөлүк практикасында практикалык сунуштарды колдонууга болот, ал окуучуларга кесиптик багыт берүү ишинин натыйжалуулугун арттырат.

4.Диссертациянын жыйынтыктарын жана натыйжаларын пайдалануу боюнча сунуштар.

1) Изилдөөнүн жүрүшүндө аныкталган жана практикада текшерилген теориялык моделди, уюштуруучулук-педагогикалык шарттарын айылдык мектептерде окуучуларга кесиптик багыт берүү иштерин жүргүзүүдө пайдаланууга болот.

2) Айылдык мектептерде табигый илимдердин негизин окутууда базар экономикасынын, аймактын, жергиликтүү чарбалардын шарттарын эске алуу менен окуучуларды КРнын айыл чарбасынын тармактары, анын илимий-практикалык негиздери, инновациялык технологиялар жана аларга негизделген кесиптер менен сөзсүз тааныштыруу керек.

3) Класстан жана мектептен тышкары тарбиялык иштерди уюштурууда айыл чарба жана кесипке багыт берүү иштерин туура уюштуруу максатында "Кесип тандоо жана айыл чарбасынын негиздери" деп аталган курстарды табигый илимдердин айыл чарбасы менен байланышта болгон ийримдерди ("Биология жана айыл чарбасы" ж.б.у.с.) уюштурууда, ишкер оюндарды, долбоорлоо методдорун, маалыматтык технологияларды жана башкаларды колдонууга болот.

4) Педагогикалык жогорку окуу жайларда болочок мугалимдерди кесипке багыт берүү ишине даярдоодо аныкталган теориялык жана практикалык жактан сунуштарды колдонууга болот.

Кыргызстандагы айылдык мектептердин практикасында окуучуларга кесиптик багыт берүү иши боюнча топтолгон алдынкы тажрыйбаларды атайын китеп катары даярдап чыгаруу керек.

5) Изилдөөдө алынган теориялык жана практикалык материалдарды ЖОЖдордо педагогика дисциплинасын окутууда, ошондой эле педагогикалык практика уюштуруу учурунда пайдаланууга болот.

6) Келечекте Кыргызстандын педагогикалык ЖОЖдорунда, институтунда мугалимдердин билимин өркүндөтүү адис профориентатор-педагогдорду даярдоо үчүн атайын курстарды уюштуруу зарыл.

7) Ата-энелерге коомдогу социалдык-экономикалык өзгөрүүлөрдүн шартында окуучуларга кесиптик жактан кеңеш берүүнүн маанисин

түшүндүрүү. Максатында телеберүүлөрдү, атайын тренингдерди уюштуруу максатынка ылайыктуу.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна туура келиши.

Изденүүчү Ө.А.Сманбаевдин “Окуучуларга айыл чарба кесиптерине багыт берүүнүн теориясы жана практикасы” (айыл мектебинин мисалында) аттуу темадагы докторлук диссертациялык иши бардык компоненттери боюнча авторефераттын мазмунуна дал келет. Авторефераттын кыргыз, орус жана англис тилдериндеги резюмелеринин мазмуну бири-бирине дал келет.

6. Диссертациянын мазмунундагы жана авторефераттагы орун алган мүчүлүштүктөр.

1). Доктордук диссертация чоң илимий проблеманы жалпылап карап, жаткандыктан илимий изилдөөдөгү эң негизги маселе катары кесипке багыт берүүнүн этнопедагогикалык аспектиси боюнча диссертант талдоо жүргүзсө максатка ылайыктуу болмок. Бул маселе диссертациянын 106 бетинде учкай гана берилген, терең талдоого алынган эмес.

2). Диссертант азыркы социалдык-экономикалык шарттарды эске алуу менен элдик мурастардагы прогрессивдүү идеялар кесип тандоого кандай таасир эткенин изилдесе болмок.

3). Колхоз, совхоздор жоюлгандан кийин айыл чарбасына байланышкан кандай кесиптер жоголду? Кандай кесиптер пайда болду? Ал кесиптерди кайсыл окуу жайлардан алууга болот? Кесип тандоо проблемаларына ким мониторинг жүргүзүшү керек? ж.б.у.с. суроолор жообсуз калган.

4). Айылык мектептерде окуучуларга кесиптик багыт берүүнүн педагогикалык шарттары (Д: 139 бет) толук түрдө берилген эмес.

5). Аталган шарттарды сунуштоодо, азыркы социалдык-экономикалык абал эске алынган эмес. Мектептин окуу-тарбия процессинде кесипке багыт берүүнүн эң негизги багыттарынын бири профилдик окутууну уюштуруу эсептелет. Эмне себептен бардык айылдык мектептин бүтүрүүчүлөрүн айыл-чарба кесибине үгүттөө керек, мүмкүн айылга башка кесиптер да керек болуп жүрбөсүн. Мындай суроолор пайда болбош үчүн изилдөөнүн алгачкы этабындагы маалыматтарга (Д: 142 бет) сурамжылоонун башка жыйынтыктарында берүү керек эле. Мындай маалыматтар жок.

6). Диссертацияда жана авторефератта орфографиялык, стилистикалык каталар кездешет.

Аталган мүчүлүштүктөр диссертациянын жалпы мазмунуна таасир этпейт. Жогорудагы мүчүлүштүктөрдү диссертант өзүнүн кийинки изилдөөлөрүндө эске алат деген ишенимдебиз.

7. Кыргыз Республикасынын “Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндө жобонун” 9 пунктуна ылайыктуулугу.

Сманбаев Өрнөкбек Амановичтин “Окуучуларга айыл чарба кесиптерине багыт берүүнүн теориясы жана методикасы” (айыл мектебинин мисалында) аттуу педагогика илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн 13.00.01-жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган диссертациялык жумушу КРнын Жогорку Аттестациялык Комиссиясынын “Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндө жобосуна” толук түрдө жооп берет. Ал эми изилдөөчү Сманбаев Өрнөкбек Аманович педагогика илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын алууга татыктуу.

Расмий оппонент-п.и.д., профессор

Д.Б.Бабаев

Профессор Д.Б.Бабаевдин колун тастыктаймын

ЭКУнун ректору, профессор

А.С.Ормушев